

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 997 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 28-fevraldagi
333/5-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Improving the efficiency of investment activity in oil and gas enterprises.....	24
Raxmatova M.G., G'ofurov Sh.N.	
Organization of control and evaluation of effectiveness in international companies.....	30
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Xalqaro standartlarning korxona eksportini oshishidagi ahamiyati.....	35
Sobitov Diyor Abbralxonovich	
Erkin iqtisodiy zonalar boshqaruvining tashkiliy tuzilmasini takomillashtirish yo'llari	40
Ataismatov Iqboljon Zumratjonovich	
Xorazm viloyatida turizm infratuzilmasini innovatsion rivojlantirish ko'rsatkichlarini ekonometrik modelashtirish va prognozlashtirishning ba'zi masalalari	46
Jumaniyazova Ro'za Quvondiq qizi	
Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash	60
Rasulov Muxammad Bobur Fazliddin o'g'li	
Economic analysis of investment activity of enterprises.....	66
Shermatov Akhror Abduhakimovich	
Kichik biznesni rivojlantirishda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish yo'nalishlari	72
Z. Rahimova	
Влияние углеродного следа на экологическую устойчивость узбекистана	76
Саттарова Барно Шухратовна	
Moliya bozori dastaklari orqali xorijiy investitsiyalarni jalb etish modellarining uslubiy asoslari	84
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
Maqdsadli tushumlarning audit obyekti sifatidagi tasnifi va tavsifi.....	90
Ne'matov Oybek Ismatullayevich, Qambarov Abduazizbek	
Bank majburiyatlari tushunchasi, uning mazmuni va mohiyati	96
Muminova Parvina Ilhom qizi	
Sanoat korxonalariga berilayotgan soliq imtiyozlari ma'murchiligini ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan ishlar samaradorligi.....	100
Turabov Ulug'bek Olimjonovich	
Tur operatorlari va sayohat agentliklarida xarajatlar va foyda tahlili va uning turlari	106
Taniyev Ahmadjon Bahromovich	
O'zbekistonda kredit bozorini rivojlantirish istiqbollari.....	113
Salimov Burxon Abubakirovich	
Social media marketing as a key strategy in modern business.....	125
Najimova Bakhtigul Abdilkasim qizi	
O'zbekistonda yashil mahsulotlar eksportini rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy o'sish va xalqaro integratsiyani ta'minlash.....	129
Radjabov Bunyod Abduxalilovich	
Оценка и управление рисками в проектах строительства энергетических объектов	136
Махматкулов Жамшед Бахтиёрович	
Iqtisodiyotda ko'chmas mulk bozori hamda uning xususiyatlari	140
Ibragimov Qobil To'xtamishovich, Raimkulov Sherali O'rozdavlatovich, G'ffarov Husayn Aliyor o'g'li, Ismoilov Davronjon Ilxomjon o'g'li, Tashpulatova Shaxnoza Tursunpulatovna	
Ekologik turizmning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri va uni rivojlantirish istiqbollari (Jizzax viloyati misolida)	144
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li	
Ways to improve personnel policy in improving the quality of financial services provided by financial institutions.....	148
Ergashev Umidjon Ibragimovich	
Qo'shilgan qiymat solig'ining budjet daromadlarini shakllantirishdagi ahamiyati	152
Djabbarov Anvar Muxammadsaliyevich	

Tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingini aniqlash va ulardan samarali foydalanish yo'llari	157
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
Tovar-moddiy zaxiralar auditini tashkil qilish masalalari	164
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich, Botirov Lazizbek Botirovich	
O'zbekiston tijorat banklari faoliyatida aktivlar daromadlilikini oshirish masalalari.....	168
Saxibjonov Muzaffar Salijanovich	
Organization of control and evaluation of effectiveness in international companies.....	174
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Strategic growth of global companies in contemporary environments.....	179
Djurabaev Otabek Djurabayevich	
Directions for management of the tax system.....	184
Sharokhmatov Abdurakhim Abdulamitovich	
Davlat korxonalarida moliyaviy samaradorlik va uni boshqarish tizimini takomillashtirish yo'nalishlari.....	188
Qarshiyev Nodirbek Olim o'g'li	
Проблемы, модели и методы оптимизации управления товарными запасами	193
Бабаджанов Шопулат Шомашрабович	
Literature review: the significance of digitization to management credit activity of commercial banks	200
Jo'rayev Eldor Berdibekovich	
O'zbekiston Respublikasining davlat budjeti.....	205
Ajibaeva Raiya Maxsudovna	
Yashil iqtisodiyot kontsepsiyasining shakllanishi, taraqqiyot bosqichlari va uning dolzarbligi.....	212
Kodirov Javlonbek Nematullayevich	
Bank plastik kartalari orqali masofaviy xizmatlarni takomillashtirish.....	219
Abdullayeva Dildora Qudratovna, Abdullayev Baxodirjon Valijon o'g'li, Almuratova Nurlio'lmasoy Naim qizi	
O'zbekistonda iqtisodiy o'sishni ekonometrik modellashtirish	223
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Mahalla faoliyati ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarini tahlil qilishning nazariy asoslari.....	232
Aliqulov Ravshan Shodiyor o'g'li	
O'zbekistonda lizing bozori tahlili.....	237
Bojev Bekzodjon Jo'raqul o'g'li, Shavkatov Behruz Rustam o'g'li	
Chakana savdoni rivojlantirishning mintaqaviy xususiyatlari	241
Ismoilov Shohjahon O'tkir o'g'li	
O'zbekistonda tibbiy xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari, tarkibiy tuzilish tasnifi va marketing segmentlari	244
Axmedov Zafarjon A'zamovich	
Мировой опыт и перспективы развития свободно экономических зон в Республике Узбекистан.....	250
Кадилова Истора Кадилова	
Перспективы реформирования налоговой системы Республики Узбекистан в условиях глобализации.....	254
Буранова Лола Вахобовна, Садиков Искандар Гайратович	
O'zbekiston 2030 strategiyasi – islohotlar tizimligida ipoteka kreditining dolzarbligi.....	263
A'zamxo'jayeva Nihola	
O'zbekistonda sug'urta mexanizmlarini rivojlantirish istiqbollari	267
Shoraximova Zilola Nosirdjanovna	
Biologiya va tibbiyotda matematik statistika	271
Voxidov Alikul Melitosheich	
Viloyatda chorvachilik mahsulotlarini o'tgan yilga nisbatan o'zgarishi.....	283
Azimov Allaberd O'rinovich, Begaliyeva Madina Abdusamatovna	
Servis korxonalarida mobil ilovalar yordamida interaktiv xizmatlar yaratish	289
Ne'matov Nizom Ismatullayevich	
Oziq-ovqat ta'minot zanjiri tushunchasi va uning zamonaviy tendensiyalari.....	293
Nazarova A.N	

Влияние искусственного интеллекта при разработке стратегических программ на экономическое развитие страны.....	300
Каримова Нуржахон Олим кизи	
Kichik va o'rta biznesda moliyaviy menejment: muammolar va yechimlar	306
Saidvaliyeva Nigora Ziyodillayevna	
Теоретико-правовая характеристика экономических отношений	313
Фарход Махмудович Тиркашев, Исломжон Жамshedович Жамshedов	
Cash flow reporting in Uzbekistan: national accounting standards and international standards application	318
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Tadbirkorlik salohiyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari va takomillashtirish mexanizmlari	324
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Получение долгосрочного кредита и определение его размера для привлечения лизинга	330
Латипова Шахноза Махмудовна	
Ko'chmas mulk solig'ining ko'chmas mulk bozori tendensiyalariga ta'siri	335
To'lakov Ulug'bek Toshmamatovich	
Rivojlangan mamlakatlarning davlat qarzi va uni boshqarishdagi tajribasini tahlil qilishga ilmiy yondashuv	343
Suyunov Dilmurod Xolmuradovich, Abdurahmonova Feruzabonu	
Эффективный инновационный менеджмент в системе здравоохранения Республики Узбекистан.....	353
Абдурахманов З.М.	
Islom moliyasining O'zbekistondagi o'rni va O'zbekiston Respublikasining islomiy tashkilotlar va banklar bilan aloqasi	356
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi, Elboyev Otajon Polvonquliyevich	
Tadbirkorlik subyektlarida innovatsion faoliyatni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	361
Oxunjonova Madina Isoqjonovna	
Основные задачи обеспечения цифровой информационной безопасности в образовательном процессе	365
Иззатилла Пулатов Кудратиллаевич	
Tijorat banklarida komplaens nazoratni takomillashtirish.....	373
Muminova Marguba Mamirkulovna	
Kichik biznes uchun soliq imtiyozlari va ularning samaradorligi.....	378
Sarvar Ochilov	
Xalqaro moliyaviy tashkilotlarning davlat iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni	387
Raxmonova Dildora Ergash qizi	
O'zbekiston Respublikasida kreditning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o'rni	395
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Mintaqa sanoat korxonalarida investitsiya jarayonlari rivojlanish tendensiyasining statistik tahlili.....	399
Quvatova Gulzoda Faxriddin qizi	
Natijalarga yo'naltirilgan budjetlashtirish samarali budjet menejmentining omili sifatida	403
N. Sheraliev	
O'zbekistonda kichik biznesning rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari	408
Salayev Jasurbek Komilovich	
Features and prospects for the development of digital marketing in Uzbekistan	414
Musayeva Shoiraz Azimovna	
Анализ динамики импорта узбекистана в 2017–2024 годах с учетом индекса сложности продукции (PCI)	418
Жабборов Нодира Холмурод кизи	
O'zbekistonning kredit riskini baholash: iqtisodiy barqarorlik va xavf omillari tahlili	422
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li	
Investitsion jozibadorlikni oshirish – korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishning muhim shartidir	426
Karimova Dilafruz Sadirdin qizi	

Sanoat korxonalarida innovatsion faollikni oshirish omillari.....	431
Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li, Xakimov Javohir Hamza o'g'li, Turganbaev Nursultan Bayram o'g'li, Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich, Xasanov Ruslan Raxmatovich, Nurullayev Jasurbek Davronbekovich	
Теоретические основы формирования понятия «финансовая стабильность».....	437
Алиева Сусанна Сейрановна	
Developing the labor market and strategies for reducing unemployment.....	442
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi, Elmurodov Mukhammadkodir Nurmuhammad	
Iqlim o'zgarishi sharoitida raqamli texnologiyalar orqali qishloq xo'jaligida samaradorlikni oshirish yo'llari.....	450
Fayziyev Oybek Raximovich, Ochilov Ilhom Sayitqulovich, Sayfullayeva Ruxshona Farrux qizi	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning sanoatni rivojlantirishdagi roli.....	458
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
Ishlab chiqarish korxonalarida risklarni boshqarishning asosiy yo'nalishlari va rivojlanish istiqbollari.....	466
Muxitdinov Shuhrat Ziyaviddinovich	
Ovqatlanish xizmatlarini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlaridan foydalanish va samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari.....	470
Ravshanov Zaxiriddin Ibragimovich	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ahamiyati.....	477
Safayeva Dilafuz Ruzmatovna, Karimov Abrorjon Shavkat o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarini xarajatlarini rejalashtirish va moliyalashtirish: amaldagi holat tahlili.....	482
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T	
Tijorat banklarida foiz risklarini baholash va boshqarish.....	487
Karimov Mardon Akram o'g'li	
Zamonaviy sharoitda bank innovatsiyalaridan foydalanishning istiqbolli yo'nalishlari.....	494
Xodjimamedov Akmal Ashurovich	
A local perspective on sustainable supply chain management in Uzbekistan.....	501
Oybek Rafukjonkhoev	
Raqamli texnologiyalar orqali sug'urta kompaniyalar marketing faoliyatini takomillashtirish.....	505
Rashidova Dildora Rasul qizi	
O'zbekistonning strategik rivojlanish davrida investitsiyalarning o'rni.....	511
Akbaraliyeva Aziza Maxmadali qizi	
O'zbekiston media bozori: rivojlanishi va afzalliklari.....	516
Qodirov Obidjon Olim o'g'li	
Порядок учета скидок в бухгалтерском учете на основе МСФО.....	520
Камолова Феруза Кахрамоновна	
Tijorat banklari transformatsiyasini amalga oshirishda qimmatli qog'ozlar bozorida foydalanishning xorijiy tajribasi.....	525
Bobur Abrorovich Yusupov	
Neft va gaz sanoati korxonalari resurslardan samarali foydalanishning xorijiy tajribalari tahlili.....	533
Sonayev Sanjar Nurmatovich	
Оценка социально-экономического воздействия железнодорожных проектов.....	539
Хужаяров Бекзод Баходир угли	
Rivojlanayotgan mamlakatlarda islom mikromoliyalashning innovatsion mexanizmlari va xalqaro tajriba.....	544
Sharipova Maxliyoixon Baxtiyor qizi	
Iqtisodiy samaradorlik tushunchasining ilmiy- nazariy tahlili.....	548
Ibragimov Zukhriddin Sayfutdinovich	
Ipoteka kreditlarini moliyalashtirishda banklarning o'rni va istiqbollari.....	552
Muhitdinov Ulug'bek Diyorovich	
Mintaqaviy mehnat bozorini shakllanishining shart-sharoitlari, omillari, o'ziga xos xususiyatlari va prinsiplari.....	556
Amonov Navro'zxon Saloxiddin o'g'li	
Development of digital marketing for sustainable tourism development in Uzbekistan.....	560
Nasibabonu Abdurakhmonovna Akramova	

Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar	565
Ibragimov Ulmas	
Tijorat banklarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlashning dolzarb masalalari	569
Akbarov Behzodxon Ulug'bek o'g'li	
Amerika qo'shma shtatlarida federal zaxira tizimi tomonidan amalga oshirilgan noan'anaviy pul-kredit siyosati	574
Djumonov Dilshod Safaroliyevich	
Intellectual mulkning ishlab chiqarishdagi ahamiyati	581
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Azizbek Umid o'g'li Abduvaliyev	
Tijorat banklari moliyaviy barqarorligini baholashning xorijiy davlatlar tajribasi	585
Sattarova Gulshan Muxiddinovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida moliyaviy xavfsizlik: investorlar misolida.....	589
Boysunov Jamshid Baxriddin ug'li	
Amaliy-ilmiy tadqiqotlarning mazmuni, asosiy maqsadlari va qo'llanilish shakllari.....	593
Raupov Jamshid Rashidovich, Kaxramonov Zafar Kaxramonovich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishning dolzarb masalalari.....	597
Ergashev Olim Kenjayevich	
Islom darchalari asosida moliyalashtirishni joriy etish istiqbollari	602
Gulyamova Shaxnoza Gafurdjanovna	
Влияние финансовых технологий на трансформацию страхового рынка	606
Тангирбердиева Гулчехра Рахимжановна	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishida mamlakatimiz iqtisodiyotini holati tahlili	611
Muradova Maxliyoixon Ravshanovna	
Foreign experience in the formation of banking assets in improving the efficiency of the activities of commercial banks.....	615
Ibrohimov Davronbek Muhammadi ogli	
Роль и значение экономического потенциала в формировании стратегии регионов Узбекистана.....	628
Абдалова З.Т.	
Перспективы развития торговых отношений между Китаем и Узбекистаном.....	634
Фазлиддинова Шахруза, Расулев Дильмурод Мирза-Ахмедович	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlarning hisobi va audit masalalarini rivojlantirish	640
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ilmiy-nazariy asoslari.....	647
Rajabov Alibek	
Digital technologies as a driver for the development of mice tourism in Uzbekistan	654
Ilkhomova Gulnoza Zaynitdin qizi	
Tadbirkorlik subyektlarining tashqi savdo faoliyati bojxona reytingini aniqlash va baholashning iqtisodiy ahamiyati	661
Azizov Sherzod Uktamovich, Mamarajabov Abdisamad Saidmurot o'g'li	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari	666
Shodiyev To'liqin Oltiboy o'g'li	
Sanoat korxonalari rivojlanishining atrof-muhitga ta'sirini baholashda ESG tamoyillarini qo'llash imkoniyatlari va istiqbollari	671
Turg'unov Jasurbek Alimardon o'g'li	
Museum collection management and new technology	677
Ibroximova Aziza Abbasovna	
Inklyuziyalashuv sharoitida sanoat korxonalari faoliyatining ilmiy-nazariy jihatlarini	684
Isayev Kobiljon Abdulkodirovich	
Turizm sohasida brendning O'zbekiston iqtisodiy o'sishiga ta'siri va sayyohlik yo'nalishi sifatida marketingning ahamiyati.....	693
Kobilova Maftuna	
Kichik biznes subyektlarida marketing faoliyatini boshqarishni takomillashtirish.....	697
Bektemirov Ozodjon Xusan o'g'li	
Tekislikda to'g'ri chiziqli va uning tenglamalari.....	702
Azimova Halkar Qayumovna	

Banking Legislation of the Republic of Uzbekistan: Practice and Reforms.	707
Asliddin Qurvonboyev Baxrom o'g'li, Umarova Zulaykho	
Korxonalarda reklama faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli marketingdan foydalanish.....	712
Khojiev Elshod	
Необходимость использования искусственного интеллекта в системе образования – веление времени	717
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Kon-metallurgiya kombinati faoliyatining ekonometrik modeli va uni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari.....	721
Karimov Ma'ruf Ichthyorovich	
Ijara bo'yicha xalqaro standart qo'llanilishining xususiyatli jihatlari	725
Yusupova Malika Botiraliyeva, Satvaldiyeva Gulchexra Xudayberdiyevna	
Понятие и сущность маркетинговой деятельности малого бизнеса в Узбекистане.....	730
Убайдуллоева Малика Отабековна	
Tovar-moddiy zaxiralar tahlilini takomillashtirish	736
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich, Mirzayeva Shaxlo Faxritdinovna	
Tijorat banklarida mavjud muammoli aktivlar miqdorini qisqartirish bo'yicha xorij mamlakatlar tajribasi.....	742
Abduxalimova Marjona Xikmatovna	
Bank strategiyasini shakllantirish orqali samaradorlikni oshirish (O'zsanoatqurilishbank misolida)	748
Maxmudova Munavarxon Ruzimuradovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilik tarmog'ini rivojlantirish istiqbollari.....	752
Ismoilov Zuhridin Sayitqulovich	
Yangi O'zbekistonda baholovchi tashkilotlar reytingini baholash va renkingini aniqlash mexanizmining tashkiliy va huquqiy asoslarini takomillashtirishning zarurligi.....	757
Tashpulatov Giyos Toxirovich	
Raqamli transformatsiya sharoitida B2B marketing strategiyalarini tuzish va samaradorlikni belgilash.....	764
Yudashev Jamshid Abrarovich	
Iste'molchi xulq-atvori: marketing strategiyalarida uning o'rni.....	770
Hamidova Maftuna Boburjon qizi	
Impact of modern tourism infrastructure in enhancing a country's tourism potential.....	775
Ametova Shahnoza Rustamovna, Dauletbaeva Ulzada Bakhadirovna	
O'zbekistonda oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va iste'moli tahlili	780
Umarov Ilxomjon Yuldashevich, Abdulxamidova Nodira Abdurashitovna	
Xalqaro tajriba asosida uy xo'jaliklarining investitsion faoliyatini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	784
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich	
O'zbekistonda elektroenergetika sohasi boshqaruvini tartibga solish masalalari	795
Samiev Shoxrux Faxriddin o'g'li	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini moliyaviy qo'llab-quvvatlash yo'llari	801
Xaydarova Nargiza Anvarovna	
Greening Hotel Operations: A Framework for Sustainable Resource Management and Cost Efficiency in Bukhara Region.....	809
Toyirova Sarvinoz Atoevna, Canós-Darós, Lourdes, Osorio-Acosta, Estefanía	
O'zbekiston sanoat mahsulotlari eksportining tashqi bozorlar bilan o'zaro aloqalari	819
Yo'ldoshev Nozimbek Ma'rufjon o'g'li	
O'zbekistonda tibbiy ta'lim eksportining rivojlanish tendensiyalari	824
Abdullayev Javoxir Jaxongirovich	
Dunyo oziq-ovqat bozorining dinamik rivojlanishidagi o'zgarishlar, qiyinchiliklar va ularning yechimlari	832
Tolipova Baxtigul Farxodovna	
Sanoat korxonalarida boshqarish jarayonlariga omillar ta'sirini baholash uslubiyotlari	836
D.Ziyayeva	
Zamonaviy firmalarda kommunikativ aloqalar tizimini o'rnatish bilan bog'liq muammolar	840
Sh.A.Suleymanova, Sh.Z.Erkinova	

Перспективы развития электронной коммерции Республики Узбекистан	845
Маҳаммадалиева Муслимахон Шерали кизи	
Surxondaryo viloyatida o'rta muddatda uy-joylar qurilishi prognozlashtirishni tekshirish	851
Ibragimov Nodir Shopo'latovich, Ibragimov Qobil To'xtamishovich, Toshpo'latov Bobur Rasuljon o'g'li, Nuraliyeva Feruza Abdusalim qizi, Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li	
Aksiyadorlik jamiyatlarida dividend siyosatini takomillashtirish orqali investitsiya jozibadorligini oshirish mexanizmlari	858
Muxammadiyev Faxriddin Baxtiyorovich	
O'zbekiston respublikasi budget daromadlarining amaldagi holati tahlili	861
Shodiyev Xurshedjon Karimovich	
Korxonalarda ishlab chikarish strategiyasini innovasion faoliyati orqali takomillashtirish yo'llari	865
Fayzullayeva Aziza Nusratillayevna	
Budget tashkilotlarining shtat jadvallarini tuzish va xarajatlar smetasi	871
Xamdammov Nuriddin Abdimalikovich	
Tax Revenues and Budget Allocation: The Impact of Tax Revenues on the Economy in Uzbekistan and Indonesia	875
Vafoyeva Sevinch, Umarova Zulaykho	
Erkin iqtisodiy zonalar – rivojlanishning muhim omili	879
Axtamova Parizod Oybek qizi	
The significance and impact of contemporary tourism infrastructure in boosting a country's tourism potential	883
Matkabillova Diloram Khalilullayevna	
Tijorat banklari investitsiya faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari	887
Abduvaliyev S.A.	
Yangi iqtisodiy tizimda barqaror ish bilan bandlik konsepsiyasini ishlab chiqish va unga oid global tajribalar	892
Xoliyorova Shoxista Qaxramon qizi	
Bo'lajak pedagog-o'qituvchining innovatsion faoliyati modeliga asoslangan xolda ta'lim-tarbiya metodlari va vazifalarini o'rgatish	898
Abdullaeva Sanobar Berdievna	
O'zbekiston to'qimachilik klasterlari orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash	903
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Xalqaro standartlar asosida moliyaviy hisobot ko'rsatkichlari tahlilining ilmiy asoslari	909
G.J.Jumayeva	
Интеграция современных концепций управленческого учета в учетно-аналитическую практику вузовских научных учреждений в Узбекистане	912
Каршиева Мохинур Олим кизи	
O'zbekiston sug'urta amaliyotida umr davomiyligi funksiyalarini aniqlashda aktuar hisoblarning o'rni	916
Abdujalilova Guzal Saydillayevna	
Инструменты фондового рынка в международной практике повышения инвестиционной привлекательности бизнеса	921
Юлдуз Усманова	
O'zbekiston respublikasi moliya-kredit tizimidagi muammolari va ustuvor yo'nalish istiqbollari	931
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
O'zbekistonning fiskal va monetar siyosati tashqi savdo defitsiti o'sishiga ta'siri	935
Baxtiyorov Sherati Muzaffarovich	
The accounting system in trade organizations, as well as the classification of income in trade	941
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sish omillari va ularning tahlili	947
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Ro'ziqulov Abduqahhor Ixtiyor o'g'li	
Mehmonxona restoranlarida xodimlar malakasini oshirish tizimi va ularning samaradorlikka ta'siri	954
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich	

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy asoslari va mamlakatimizda yaratilgan shart-sharoitlar	958
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti	
Yog'-moy korxonalari personalini boshqarishning ahamiyatli jihatlari.....	963
Azlarova D.A.	
Mahalliy budjet daromadlari bazasini kengaytirishda hokimliklarning vakolatlarini oshirish masalalari	967
Tuychiev Kamoliddin	
O'zbekiston yengil sanoat korxonalarida marketing strategiyalari	974
Bazarova Fayyoz Tuxtamurodovna	
Innovative technologies of modern accounting and their impact on efficiency	979
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Роль телекоммуникации в экономике Республики Узбекистан	983
Бабаназарова Гульзар Зиутдиновна	
Роль финансов в Узбекистане на современном этапе	987
Раупова Мухлисахон Ибрахимжон кизи	
Mahalliy budjetlarni boshqarish va tuzish tartibi	992
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	

MAHALLIY BUDJETLARNI BOSHQARISH VA TUZISH TARTIBI

Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

"Davlat moliyasi va xalqaro moliya" mutaxassisligi magistranti

ORCID: 0009-0008-6527-659X

Annotatsiya: Ushbu maqolada mahalliy budjetlarni boshqarish, uning tamoyillari, daromadlari va xarajatlari loyihalarini ishlab chiqish tartibi, moliya va g'aznachilik organlarining roli haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: mahalliy budjet, tamoyillar, moliya, loyiha, daromad, xarajat, g'azna.

Abstract: This article examines local budget management, its principles, the procedure for developing revenue and expenditure projects, and the role of financial and treasury bodies.

Key words: local budget, principles, finance, project, revenue, expenditure, treasury.

Аннотация: В данной статье рассматривается управление местными бюджетами, его принципы, порядок разработки проектов доходов и расходов, а также роль финансовых и казначейских органов.

Ключевые слова: местный бюджет, принципы, финансы, проект, доход, расход, казначейство.

KIRISH

Davlatning moliyaviy faoliyatini boshqarishning eng tezkor va yuqori natija beradigan usullari, mexanizmlari sifatida huquqiy me'yorlar ishlab chiqish va ularni qo'llash orqali moliyaviy boshqarish ma'qul deb e'tirof etilgan. Bu usul davlatning majburlovini, hokimiyat kuchini o'zida mujassamlashtirganligi uchun ham mamlakatning iqtisodiy va moliyaviy sohadagi voqea-hodisalar va jarayonlarga kuchli ta'sir ko'rsatish, mablag'larni maqsadli tarzda yo'naltirish imkonini beradi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi moliyaviy munosabatlarni tartibga solishning bosh qoidalarini, bu sohadagi davlat idoralari faoliyati asoslarini belgilash bilan moliya huquqi sohasining yanada rivojlanishiga yordam beradi. Davlat budjeti mablag'laridan oqilona foydalanish yuzasidan O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan iqtisodiy qonunlar, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va farmonlari qabul qilingan. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari va nizomlari ishlab chiqilgan hamda O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining yo'riqnomalari qabul qilingan.

Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish hamda fuqarolik jamiyatini rivojlantirish sharoitida hududiy va mahalliy hokimiyat organlarining ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni boshqarishdagi o'rni va ahamiyatini oshirish ustuvor vazifalardan biri sifatida ko'rilmogda. Bu jarayon bir qator muhim natijalarni ta'minlaydi: birinchidan, markaziy boshqaruv organlari ortiqcha funksiyalardan xoli bo'lib, o'z diqqatini strategik masalalarga qaratish imkoniyatiga ega bo'ladi; ikkinchidan, mahalliy hokimiyatlarning hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi uchun javobgarligi sezilarli darajada oshadi; uchinchidan esa, joylardagi dolzarb muammolar tezkorlik bilan aniqlanib, o'z vaqtida samarali yechim topiladi.

Mahalliy hokimiyat organlari zimmasiga quyidagi asosiy vazifalar yuklatilmoqda:

- O'zlariga birlashtirilgan vazifalarni amalga oshirish jarayonida mahalliy budjet daromadlari rejasining to'liq bajarilishini ta'minlash va bu boradagi shaxsiy javobgarlikni oshirish;

- Hududiy darajada budget daromadlari salohiyatini oshirish, moliyaviy mustaqillikni mustahkamlash va barqaror daromad manbalarini shakllantirish;
- Budget mablag'laridan samarali, maqsadli va mas'uliyatli tarzda foydalanishni ta'minlash, xarajatlarning ochiqligi va shaffofligini oshirish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Iqtisodchi G.B. Polyak mahalliy budgetlar barqarorligini kompleks baholash tizimini tadqiq qilish vositasida, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun qonunchilik bo'yicha birlashtirilgan daromadlarni, ya'ni mahalliy soliqlar va yig'implarni ularning daromadlarida o'rtacha 50–60 % ni tashkil qilishi lozimligini e'tirof etadi [2].

O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti I.A. Karimov: "Davlat budjeti daromadlarining katta qismini joylarga berish, budjetlarni mustahkamlash zarur. Bu esa mintaqalar mustaqilligini, budjet ijrosidan manfaatdorligini va bu boradagi mas'uliyatini oshirish imkonini beradi. Bundan tashqari, bu narsa mahalliy budjetlarga tushumlarning yangi manbalarini qidirib topishga rag'batlantiradi, joylarda budjet intizomini mustahkamlaydi" [3], – degan fikr-mulohazalari diqqatga sazovordir.

A. Seleznev va N. Dotsenko fikriga ko'ra, "mahalliy budjetlarning real moliyalashtirish taqchilligi muammosi bilan bog'liq holda mahalliy budjetlar daromadlarini shakllantirish tizimi – muhim makroiqtisodiy vazifa" [4], deb hisoblaydilar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda mahalliy budjetlarni boshqarish, uning tamoyillari, daromadlari va xarajatlari loyihalarini ishlab chiqish tartibi, moliya va g'aznachilik organlarining roli haqidagi ma'lumotlar asosida o'rganishlar va tahlillar amalga oshirilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga muvofiq, mahalliy hokimiyat organlari o'z budjetlari va budjetdan tashqari fondlarini shakllantirish huquqiga ega. Bugungi bosqichda esa ushbu huquqlarning moddiy va tashkiliy asoslarini mustahkamlash hamda rivojlantirish dolzarb vazifaga aylangan. O'zbekiston Respublikasining Budjet kodeksida ham mahalliy soliqlar va yig'implarni joriy etish bo'yicha mahalliy hokimiyat organlariga berilgan vakolatlar aniq belgilab berilgan.

Mazkur qonuniy asoslarga ko'ra, Qoraqalpog'iston Respublikasi davlat hokimiyati organlari va mahalliy davlat hokimiyati organlari budjet tizimini boshqarish sohasida tegishli ravishda mahalliy budjetlarni qabul qiladi va ularning ijrosi to'g'risidagi hisobotlarni tasdiqlaydi.

Mahalliy hokimiyatlar mahalliy soliqlar va yig'implarni belgilash hamda undirishda budjet daromadlari va xarajatlarning muvozanatini ta'minlashni o'zlarining asosiy majburiyati sifatida qarashlari lozim. Qonunchilik talablariga muvofiq, Qoraqalpog'iston Respublikasi budjeti va boshqa mahalliy budjetlarning taqchilligiga yo'l qo'yilmasligi shart. Bu esa mahalliy soliqlar va yig'implarning to'lovchilarini aniqlash, soliq obyektlarini belgilash, stavkalarni va imtiyozlarni hududdagi iqtisodiy, ijtimoiy va demografik holatni chuqur tahlil qilgan holda adolatli va asosli tarzda belgilash zarurligini taqozo etadi. Shubhasiz, bu masala mahalliy hokimiyat organlari zimmasiga katta mas'uliyat yuklaydi va ularning faoliyatida ustuvor ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasida mahalliy hokimiyat organlarining iqtisodiy faoliyatini ta'minlash maqsadida har yili O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan maxsus qaror qabul qilinadi va shu qarorga muvofiq ma'lum soliq va yig'implar mahalliy budjetlar ixtiyoriga beriladi. Mahalliy budjetlarni shakllantirish masalalari to'g'ridan-to'g'ri ma'lum bir hududning mahalliy hokimiyat organlari uchun joylarda davlat ijtimoiy-iqtisodiy siyosatini amalga oshirishni ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar sifatida namoyon bo'ladi.

Budjet tizimini boshqarishning xususiyatlari "budjetlararo munosabatlar" kategoriyasi bilan aniqlanadigan yo'nalishda o'zgarmoqda. Respublikamizda ushbu kategoriya bilan ifodalanadigan turli darajadagi budjet munosabatlarining shakllanishi 1992-yildan rivojlana boshladi. Bunda O'zbekiston Respublikasi budjet tizimi ajratildi, soliq tizimi shakllandi, budjet tuzilishi, budjetlararo munosabatlar va budjet jarayoni asoslari aniqlashtirildi. Budjet amaliyotida rejadagi mablag'lar ajratmalariga o'zgartirishlar kiritilmaganda davlat hokimiyat va boshqaruv organlarining huquqlari qanday bo'lishi aniq tartibga solindi. Budjet tizimini boshqarishning har bir darajasida budjetning ko'rsatkichlarini o'zgartirish limitlari qonun darajasida belgilandi.

Kelgusi moliya yiliga mo'ljallangan mahalliy budjetlardan iborat Davlat budjeti loyihasi:

- budjet tasnifiga muvofiq aks ettiriladigan Davlat budjeti daromadlari va xarajatlarini;
- umumdavlat soliqlaridan Qoraqalpog'iston Respublikasi budjetiga, viloyatlar va Toshkent shahri budjetlariga ajratmalar normativlari, shuningdek, mazkur budjetlarning daromadlari, shu jumladan budjet dotatsiyalari va budjet subvensiyalari hamda xarajatlari miqdorlarini;

- Qoraqalpog'iston Respublikasi budgetining, viloyatlar va Toshkent shahri budgetlarining aylanma kassa mablag'i me'yori miqdorlarini;

- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi zahira jamg'armasining, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri budgetlari zahira jamg'armalarining nazarda tutilmagan xarajatlarni qoplashga tegishli budget mablag'lari yo'naltirilishi mumkin bo'lgan doiradagi miqdorlarini;

- Davlat budgeti taqchilligining eng yuqori miqdori va uni moliyalashtirish manbalarini;

- davlat ichki va tashqi qarzlarning, davlat tomonidan beriladigan kreditlar hamda kafolatli jamg'armaning eng yuqori miqdorlarini o'z ichiga oladi.

Kelgusi moliya yiliga mo'ljallangan Davlat budgeti loyihasini tayyorlash jarayonini muvofiqlashtirish va nazorat qilishni O'zbekiston Respublikasining Bosh vaziri amalga oshiradi. Ko'rinib turibdiki, respublikamizda budget tizimining yagonaligi O'zbekiston Respublikasining Budget Kodeksida tashkiliy jihatdan mustahkamlangan bo'lib, unda quyi budgetlardan har biri yuqori bo'g'inga kirishi nazarda tutilgan.

Hududlarda mahalliy budgetlarni boshqarishda quyidagi muammolar mavjud:

- mahalliy budgetlarda soliqlarning yig'uvchanlik darajasi yuqori emas;

- mahalliy budgetlarda boqimanda qarzdorliklarning yildan-yilga oshib ketayotgani;

- mavjud resurs salohiyatidan to'liq foydalanilmayotgani;

- soliq to'lovchilarning to'liq davlat ro'yxatiga olinmaganligi;

- mahalliy xom ashyoni qayta ishlaydigan korxonalarining kamligi [1].

Budget tizimi, birinchi navbatda, O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining yaxlitligini belgilab beradi. Budget tizimi butun respublika hududida Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahri, shaharlar va tumanlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishga yo'naltiriladigan davlat xarajatlarning bir butun tizimiga asoslanadi. Budget tizimi yaxlitligi budgetga doir rejalashtirish va prognozlashtirish (istiqbolni belgilash) uslubiyotini tashkil etishning bir butunligini kafolatlaydi. Turli darajadagi budgetlarning yaxlitligi tufayli respublika o'z tasarrufiga pul resurslarining yagona markazlashtirilgan jamg'armasini oladi. O'zbekiston Respublikasi Davlat budgetiga birlashtirilgan barcha budgetlarning majmui tizimining yaxlitligi va bir butunligi qonun tomonidan mustahkamlab qo'yilgan.

Mahalliy budgetlarni samarali boshqarish va undan foydalanishning huquqiy asoslarini takomillashtirib borish bozor iqtisodiyotining asosiy dolzarb muammolaridan biridir. Hozirgi kunda "budgetlarni boshqarish" tushunchasi mahalliy budgetlar to'g'risidagi adabiyotlar va budget ishi jarayonida keng qo'llanmoqda. Davlat boshqaruv organlari va hokimiyatlar ularga yuklatilgan vazifalarni bajarish uchun o'z daromadlaridan tashqari qo'shimcha mablag'lar ajratadi, shu asosda davlat barcha budgetlarni boshqaradi, ularning daromad va xarajatlarini tenglashtiradi. Mahalliy budgetlarni shakllantirishning optimal yo'nalishlari tanlab olingandan so'ng, mavjud resurslardan oqilona foydalanish va ularning qayta taqsimotini to'g'ri yo'lga qo'yish birinchi galdagi vazifa bo'lib qoladi.

Mahalliy budgetlardan ajratiladigan mablag'lar bo'yicha moliya yili davomida o'zgartirishlar kiritish jarayoni har doim bir budget mablag'lari oluvchining ajratmasi kamaytirilishi va boshqa budget mablag'lari oluvchining ajratmasi mos ravishda ko'paytirilishi tamoyiliga asoslanadi. Bu jarayon qat'iy tartib va vakolatlar doirasida amalga oshiriladi.

Tasdiqlangan budget ajratmalari miqdorining o'n foizigacha bo'lgan o'zgarishlar quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

- Davlat budgetidan moliyalashtiriladigan budget mablag'lari oluvchilar uchun – O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining taqdimnomasiga asosan, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan;

- Respublika budgetidan moliyalashtiriladigan budget mablag'lari oluvchilar uchun – O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan mustaqil ravishda;

- Qoraqalpog'iston Respublikasi va mahalliy budgetlardan moliyalashtiriladigan budget mablag'lari oluvchilar uchun – O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda, Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi hamda tegishli hududiy hokimlar tomonidan (kapital qo'yilmalar moddolari bundan mustasno).

Agar tasdiqlangan budget ajratmalarining o'zgarishi o'n foizdan ortiq bo'lsa, u holda quyidagi tartib qo'llaniladi:

- Davlat budgetidan moliyalashtiriladigan budget mablag'lari oluvchilar uchun – O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining qaroriga muvofiq;

- Respublika budgetidan moliyalashtiriladigan budget mablag'lari oluvchilar uchun – O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining taqdimnomasiga binoan va Oliy Majlis tomonidan belgilanadigan tartibda Vazirlar Mahkamasi tomonidan;

- Qoraqalpog'iston Respublikasi va mahalliy budgetlardan moliyalashtiriladigan budget mablag'lari oluvchilar uchun – tegishli moliya organlarining O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan taqdimnomasiga asoslanib, Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi hamda hududiy vakillik organlari tomonidan (kapital qo'yilmalar moddolari bundan mustasno) amalga oshiriladi.

Mazkur tartib mahalliy moliyaviy boshqaruvning barqarorligini ta'minlash, budget mablag'laridan maqsadli va samarali foydalanishni oshirish, shuningdek, moliya yili davomida yuzaga keladigan o'zgarishlarga mos ravishda resurslarni qayta taqsimlash imkoniyatini yaratadi.

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga muvofiq, markaziy va mahalliy davlat hokimiyati idoralarining barcha bo'g'inlari o'z budgetlarini tayyorlash va ijro etishda mustaqil bo'lsalar-da, budget loyihasini tayyorlash, ko'rib chiqish, tasdiqlash, qabul qilish va ijro etish masalalarini tartibga soluvchi protsessual huquqiy qoidalar barcha budget bo'g'inlari uchun umumiy bo'lgan tartibni belgilab qo'ygan. Bunday umumiy qoidalar O'zbekiston Respublikasi budget qonunchiligi bilan belgilangan bo'lib, ularning mazmuni quyidagilardan iborat:

1. Budgetlar muayyan hudud ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti istiqbolini belgilash ko'rsatkichlari hamda dasturlariga muvofiq ravishda amalga oshirilib, budget loyihasi tayyorlanguniga qadar tegishli milliy-davlat hamda ma'muriy-hududiy birliklar taraqqiyoti rejalari va taxminlari ishlab chiqiladi. Ular asosida hokimiyatning ijroiya idoralari tegishli budgetning daromadlari, xarajatlari, jamlama budget ko'rsatkichlari, quyi hududiy idoralarning minimal budget ko'rsatkichlari to'g'risida hokimiyatning vakillik idoralariga takliflar hamda axborotlar taqdim etadi. Bunday axborotlarning taqdim etilishi muddatlari va tartibi qonunchilik yo'li bilan belgilab qo'yiladi.

2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tegishli hokimiyatlarning ijroiya va vakillik idoralariga belgilangan muddatlarda keyingi yil budgetining o'ziga xos xususiyatlari, budget loyihasi hisob-kitoblari, ijtimoiy va moliyaviy me'yorlari to'g'risida xabarlar yuboradi.

3. Budget loyihasi tayyorlanayotgan paytda quyidagilar asos qilib olinadi:

- tartibga solinadigan daromadlardan ajratiladigan foizlar loyihasi va bu daromadlar tarkibi;
- tegishli yuqori turuvchi budget hisobiga amalga oshirilishi mo'ljallanayotgan dotatsiya va subvensiyalar ko'rsatkichlari;
- tegishli hududiy budget daromadlari ro'yxati va bu daromadlarning hissasi (foizda);
- yuqori turuvchi budget birligi tomonidan berilgan xarajatlar ro'yxati.

4. Hokimiyatning ijroiya idoralari o'zlariga yuqori tashkilotlar tomonidan berilgan budget ko'rsatkichlarini chuqur va har tomonlama tahlil qiladi, ularga aniqlik hamda tuzatishlar kiritish xususida o'z taklif-mulohazalarini bildirishlari mumkin. Budget loyihasiga aniqliklar va o'zgartirishlar kiritish to'g'risida taklif-mulohazalar tegishli yuqori turuvchi ijroiya idoralari tomonidan ko'rib chiqiladi va ular rad etilgan taqdirda manfaatdor ijroiya organi ishtirokida mavjud kelishmovchiliklar to'g'risida tegishli bayonnoma tuziladi. Bayonnomada budget loyihasiga tuzatish kiritish asoslari hamda bu takliflarni rad etish asoslari ko'rsatiladi. Kelgusida ushbu muammoni hal qilish uchun tegishli quyi va yuqori hokimiyat vakillik idoralari o'rtasida o'zaro tenglik asosida kelishtirish komissiyasi tashkil etiladi, uning kelishmovchilik bo'yicha qabul qilgan qarori quyi va yuqori ijroiya idoralariga ma'lum qilinadi.

5. Tegishli hududni rivojlantirish rejalari va istiqbol ko'rsatkichlari asosida ijroiya idora hokimiyat vakillik idorasiga budget xarajatlari yuzasidan moddama-modda takliflar taqdim etadi. Ayni paytda budget daromadlarini belgilash yuzasidan ham o'z hisob-kitoblarini ma'lum qiladi. Bu takliflar tegishli vakillik idorasi qo'mitalari va komissiyalarida maqsadga muvofiqligi, dolzarbligi, ularni moliyaviy va moddiy jihatdan ro'yobga chiqarish mumkinligi nuqtayi nazaridan qaralgan holda muhokama etiladi.

6. Budgetlarni tasdiqlash daromadlar va xarajatlarning har bir moddasini muhokama qilish, ular yuzasidan qaror qabul qilish yo'li bilan amalga oshiriladi. Budgetlarni tuzish, ko'rib chiqish va tasdiqlash tegishli budget tasnifiga muvofiq ravishda amalga oshiriladi.

7. Budget loyihasini tayyorlashga oid amaliy ishlar tegishli moliya idoralari tomonidan amalga oshiriladi. Turli darajadagi budgetlarning barcha daromad manbalari va xarajat yo'nalishlari belgilanadi. Budget tasnifi qonun hujjatlarida belgilangan tartibda O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan ishlab chiqiladi va tasdiqlanadi.

8. Budgetlarni qabul qilish O'zbekiston Respublikasining "Budget tizimi to'g'risida"gi Qonuni bilan, Qoraqalpog'iston Respublikasi budgeti Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi qonuni bilan, mahalliy budgetlar esa tegishli xalq deputatlari kengashlari qarorlari bilan rasmiylashtiriladi [1].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mahalliy budgetlar daromadlarini mustahkamlash va xarajatlarini muvofiqlashtirishda moliya idoralari rolini oshirishning eng asosiy bosqichi bu organlar faoliyati huquqini belgilab berishdir. Viloyat moliya bosh boshqarmalari faoliyatini belgilab beruvchi tartib viloyat hokimligi bilan kelishilgan holda ishlab chiqiladi.

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi Davlat budgeti loyihasini budget mablag'lari oluvchilar taqdim etgan buyurtmalarga va Davlat budgetining tuzilmasiga kiruvchi budgetlar loyihalariga muvofiq tayyorlaydi.

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi kelgusi moliya yiliga mo'ljallangan Davlat budgeti loyihasini tayyorlaydi, uni joriy yilning 15-sentabrigacha O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasiga yuboradi hamda Davlat budgeti loyihasini O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasining tegishli xulosasi bilan birga joriy yilning 1-oktabrigacha O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasiga taqdim etadi.

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi Davlat budjeti loyihasini budjet mablag'lari oluvchilar taqdim etgan buyurtmalarga va Davlat budjetining tuzilmasiga kiruvchi budjetlar loyihalariga muvofiq tayyorlaydi.

Budjet tizimini boshqarish jarayonidagi budjetning g'azna ijrosi murakkab mexanizmdir. Bugungi kunda g'aznachilik budjet tizimining samarali faoliyatini ta'minlaydigan mexanizm sifatida maydonga chiqqan desak bo'ladi, bu esa g'aznachilikning eng ijobiy tomonlaridan birini namoyon qiladi.

Respublikamizda hozirgi kunda mahalliy budjetlarni boshqarishda g'aznachilik tizimini tatbiq etish bo'yicha bir qator amaliy ishlar qilinmoqda. Albatta, g'aznachilik faoliyatini iqtisodiyotga tatbiq etish budjet tizimining barcha jabhalaridagi o'zgarishlarni, asosan huquqiy me'yoriy hujjatlar holatini, tashkiliy-uslubiy va axborot texnologiyalari o'zgarishlari jarayonlarini qamrab oladi.

O'zbekiston Respublikasi Davlat budjetining g'azna ijrosi qonun hujjatlarida belgilab qo'yiladigan maxsus vakolatli moliya organi hamda uning Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, tumanlar va shaharlardagi hududiy bo'linmalari tomonidan amalga oshiriladi [5].

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. G.A. Kasimova, K.K. Shaakramov "Mahalliy budjetlar" Toshkent, 2012-yil.
2. Польшак Г.Б. Бюджетная система Р.Ф.-Москва: ЮНИТИ, 2001. – С.127.
3. Karimov I.A. Bizning bosh maqsadimiz-jamiatni demokratiyalashtirish va yangilash, mamlakatni modernizatsiya va isloh etishdir. "Xalq so'zi" gazetasi, 2005-yil 29-yanvar, 20 (3565)-soni, 1-3 b.
4. О.В. Серебрякова Финансовая стабильность муниципальных образований как приоритет в развитии бюджетной и налоговой политики на местном уровне//Региональная экономика: теория и практика. – 2017. – № 11. – С. 126-131.
5. N.M.Anvarov. Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda budjet-soliq siyosatining ahamiyati Barqarorlik va Yetakchi Tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali (ISSN - 2181-2608). 2022.
6. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirining "Davlat budjetining g'azna ijrosi Kridalarini tasdiqlash haqida"gi 2007-son buyrug'i. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2009-yil 16-sentyabrda ro'yxatdan o'tkazilgan. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari tungami. 2009.
7. O'zbekiston Respublikasining Budjet kodeksi. <https://lex.uz/mact/-2304138>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
